

STICHTING PENSIOENFONDS SAGITTARIUS

JAARVERSLAG 2016

Inhoudsopgave

Verslag van het bestuur	3
Profiel	3
Organisatie	3
Kerncijfers	5
Belangrijkste ontwikkelingen in 2016	6
Het bestuur in 2016	6
Het beleid in 2016	9
Financiële ontwikkelingen in 2016	13
Actuariële analyse over 2016	17
Verwachte ontwikkelingen in het komende jaar	17
Verslag van het verantwoordingsorgaan	19
Verslag van het intern toezicht	21
Balans per 31 december 2016	23
Staat van baten en lasten over 2016	24
Kasstroomoverzicht over 2016	25
Toelichting algemeen	26
Toelichting bij de balans per 31 december 2016	30
Toelichting bij de staat van baten en lasten over 2016	36
Overige toelichtingen	42
Overige gegevens	44
Actuariële verklaring	45
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	47

Verslag van het bestuur

Voor u ligt het jaarverslag over boekjaar 2016 van Stichting Pensioenfonds Sagittarius (in het vervolg: het pensioenfonds). Het jaarverslag bestaat uit een verslag van het bestuur, de jaarrekening en overige gegevens.

Het jaarverslag geeft informatie over de belangrijkste ontwikkelingen binnen het fonds en geeft een overzicht van de financiële stand van zaken per het einde van het boekjaar.

Profiel

Het pensioenfonds is een ondernemingspensioenfonds, verbonden aan de ondernemingen Rexel Nederland B.V. en Rexel Holding Netherlands B.V. Het pensioenfonds is statutair gevestigd in Bussum. Rexel Nederland B.V. en Rexel Holding Netherlands B.V. hebben met hun werknemers een pensioenregeling afgesproken. Deze pensioenregelingen zijn ondergebracht bij het pensioenfonds.

In het gevoerde beleid staat het belang van de verzekerden voorop. Het bestuur heeft hierbij als belangrijkste taak te zorgen voor een goede financiële beheersing en een evenwichtige belangenafweging. Zo kan de hoofddoelstelling het beste worden gerealiseerd: inkomen verzorgen bij ouderdom, arbeidsongeschiktheid en overlijden. Vertrouwen van belanghebbenden dat het pensioenfonds deze taak serieus neemt en goed uitvoert, is een voorwaarde voor de continuïteit van het pensioenfonds. Het bestuur heeft een missie en visie gedefinieerd.

Missie

Het bestuur ziet het voeren van een solide beleid als missie, dat gericht is op zekerheid en continuïteit op de lange termijn voor alle belanghebbenden bij het pensioenfonds.

Visie

Het beleid richt zich op voldoende rendement tegen aanvaardbare risico's, een kostenefficiënte werkwijze en organisatie en een open communicatie aan alle verzekerden en andere belanghebbenden.

Organisatie

Bestuur

Het bestuur bestaat uit drie vertegenwoordigers van de werkgever, twee vertegenwoordigers van de deelnemers en één vertegenwoordiger van de pensioengerechtigden. Op 22 mei 2017 is de samenstelling van het bestuur is als volgt:

Naam	Functie	Geboortejaar	Vertegenwoordiging	Dagelijkse functie	Einde zittingsduur
N. Mol	voorzitter	1958	werkgever	extern	30 juni 2017
M. Lind	secretaris	1971	werkgever	extern	1 januari 2019
R. Joop	penningmeester	1953	deelnemers	financial manager	1 augustus 2019
L.F. Jongepier	lid	1981	deelnemers	business controller	15 november 2020
mw. M.A. Vos	lid	1974	werkgever	HR director	15 april 2021
M.L. Walschots	aspirant-lid	1942	pensioengerechtigden	gepensioneerd	

In november 2016 is het bestuurslidmaatschap van de heer Jongepier door De Nederlandsche Bank goedgekeurd.

De heer Walschots is aspirant-lid. Na goedkeuring door De Nederlandsche Bank zal hij bestuurslid worden.

Pensioenbureau

In de dagelijkse uitvoering van de werkzaamheden wordt het bestuur ondersteund door het pensioenbureau. Het pensioenbureau verzorgt de pensioenadministratie en de bestuursondersteuning.

Op 22 mei 2017 zijn de volgende personen bij het pensioenbureau werkzaam:

Naam	Functie
mw. M.A. van Leeuwen Boomkamp	secretariële ondersteuning
P.J. van Schijndel	directeur
E.P.C. Schumm	pensioenadministrateur
mw. N.B.M. Vooren	intern actuaris

Dagelijkse leiding

De dagelijkse leiding van het pensioenfonds wordt gevormd door de voorzitter van het bestuur en de directeur.

Verantwoordingsorgaan

In het verantwoordingsorgaan zijn de deelnemers en de pensioengerechtigden evenredig op basis van onderlinge getalsverhoudingen vertegenwoordigd. De werkgever heeft geen zetel. De samenstelling van het verantwoordingsorgaan is op 22 mei 2017 als volgt:

Naam	Functie	Geboortejaar	Vertegenwoordiging	Einde zittingsduur
R. Zuurmond	voorzitter	1952	pensioengerechtigden	4 juni 2019
P. Vermeij	secretaris	1948	pensioengerechtigden	4 juni 2019
B.P.T. Borkus	lid	1946	pensioengerechtigden	22 mei 2019
A.P.M. Sanders	lid	1947	pensioengerechtigden	20 juli 2020
J.E. Schilt	lid	1955	deelnemers	16 mei 2021
R.J. de Vries	lid	1963	deelnemers	22 mei 2020

In het verslagjaar is de heer Sanders lid geworden van het verantwoordingsorgaan.

De belangrijkste taak van het verantwoordingsorgaan is een oordeel geven over het handelen van het bestuur, het uitgevoerde beleid en toekomstige beleidskeuzes. Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan op een aantal gebieden adviesrecht. Het bestuur en verantwoordingsorgaan vergaderen ten minste twee maal per jaar gezamenlijk.

Intern toezicht

Het intern toezicht beoordeelt of het bestuur procedures juist volgt en zorgvuldig tot besluitvorming komt. Het ziet daarbij toe op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. Het intern toezicht bij het pensioenfonds wordt verzorgd in de vorm van jaarlijkse visitatie door drie onafhankelijke personen.

Compliance officer

De compliance officer bewaakt dat het pensioenfonds voldoet aan de voor het pensioenfonds van toepassing zijnde actuele wet- en regelgeving. Bestuurslid Lind is als compliance officer aangesteld. Hij heeft het volgende verklaard: “Als compliance officer heb ik vastgesteld dat de jaarlijkse ondertekening van de gedragscode door bestuur, verantwoordingsorgaan en medewerkers pensioenbureau heeft plaatsgevonden. Tevens zijn er in 2016 geen zaken bij mij als compliance officer gemeld en zijn er geen aanwijzingen dat het pensioenfonds in 2016 met compliance incidenten te maken heeft gehad. Op basis van het voorgaande, maatschappelijke ontwikkelingen en de ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving is er geen aanleiding tot het doen van aanbevelingen.”

Externe dienstverleners

Het beheren van de beleggingen is in z'n geheel uitbesteed aan Northern Trust Global Investments Limited, een grote internationale vermogensbeheerder. De bewaarneming van de aandelen en obligaties is toevertrouwd aan The Northern Trust Company. Het bestuur heeft Milliman Pensioenen v.o.f. als actuaaris aangesteld en BDO Audit & Assurance B.V. als accountant van het fonds.

Kerncijfers

(alle bedragen in 1.000 euro)

	2016	2015	2014	2013	2012
Aantal verzekerden per groep					
Deelnemers	440	441	501	347	376
Gewezen deelnemers	1.635	1.681	1.682	1.718	1.793
Pensioengerechtigden	1.449	1.437	1.422	1.400	1.343
	<u>3.524</u>	<u>3.559</u>	<u>3.605</u>	<u>3.465</u>	<u>3.512</u>
Toeslagverlening per 1 januari					
Deelnemers Rexel Nederland Regeling	0,0%	0,0%	0,0%	1,55%	1,26%
Overigen	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Pensioenuitvoering					
Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)	3.424	3.246	3.727	2.230	2.243
Kostendeekkende premie	3.546	3.260	2.754	2.218	2.265
Pensioenuitvoeringskosten	648	642	668	652	598
Pensioenuitkeringen	16.331	16.535	16.726	16.851	17.039
Vermogenssituatie					
Algemene reserve	15.755	24.841	21.989	32.893	-148
Technische voorzieningen	348.940	339.299	339.698	310.597	331.590
Dekkingsgraad actueel	104,5%	107,3%	106,5%	110,6%	100,0%
Beleidsdekkingsgraad	100,1%	107,3%	109,6%	P.M.	P.M.
Reële dekkingsgraad	93,8%	95,7%	P.M.	P.M.	P.M.
Gemiddelde rente	1,24%	1,59%	1,76%	2,66%	2,34%
Beleggingsportefeuille					
Aandelen	136.097	131.145	122.908	117.408	112.129
Vastrentende waarden	207.649	211.176	215.169	203.350	194.284
Beleggingsperformance					
Beleggingsrendement	4,6%	5,2%	9,9%	9,8%	15,1%
Benchmark	4,3%	5,1%	9,7%	9,6%	14,8%

Belangrijkste ontwikkelingen in 2016

Realisatie verbeter slag

Als gevolg van het themaonderzoek ‘Toekomstbestendigheid Pensioenstelsel’ heeft een nader onderzoek door DNB bij het fonds plaatsgevonden. Dit leidde tot een plan van aanpak voor een verbeter slag. In 2016 is deze verbeter slag gerealiseerd. Een belangrijk onderdeel betrof het meer aandacht besteden aan het vastleggen van de aspecten die bij beleidsvorming en bij besluitvorming een rol spelen.

Ontwikkeling financiële positie

Het pensioenfonds kende in 2016 een negatief resultaat. De actuele dekkingsgraad daalde van 107,3% per 31 december 2015 naar 104,5% per 31 december 2016.

De beleidsdekkingsgraad (de gemiddelde dekkingsgraad over de laatste 12 maanden) kende een daling van 107,3% per 31 december 2015 naar 100,1% per 31 december 2016.

Geen verhoging van de pensioenen

Het wel of niet toekennen van een toeslag op de pensioenen hangt af van de financiële positie van het fonds. De beleidsdekkingsgraad is momenteel te laag om een toeslag te kunnen verlenen. De pensioenen zijn daarom op 1 januari 2017 niet verhoogd.

Als er een toeslag wordt toegekend dan wordt gekeken naar de verhoging van de prijzen (een prijsindexcijfer). Deze bedroeg over het afgelopen jaar 0,4%. Omdat er in de afgelopen jaren geen ruimte was voor verhoging groeide de maximale toeslagachterstand tot in totaal 11,4%.

Het bestuur in 2016

Het bestuur heeft in 2016 dertien maal vergaderd, waarvan twee maal gezamenlijk met het verantwoordingsorgaan. De belangrijkste onderwerpen waren:

- de vaststelling van het jaarverslag 2015;
- de uitwerking van de verbeter slag;
- het uitvoeren van een ALM-studie;
- onderzoek naar de toekomstbestendigheid van het fonds;
- de evaluatie van de accountant en actuaris;
- de evaluatie van de vermogensbeheerder en de custodian;
- aanstelling van een nieuw (aspirant-)bestuurslid namens de pensioengerechtigden;
- de samenwerking met het verantwoordingsorgaan;
- de aanpassing van de website als gevolg van de Wet Pensioencommunicatie;
- de uitvoering van de haalbaarheidstoets en een update van het herstelplan;
- een zelfevaluatie van het bestuur;
- opleidingsdag met het verantwoordingsorgaan over de verbeter slag en de nieuwe CDC-premie;
- overleg met de sociale partners over een nieuwe 3-jaarsperiode van de pensioenregeling en de CDC-premie;
- het vaststellen van de kostenbegroting 2017.

Governance

Gedurende 2016 is de heer Walschots als opvolger van de heer Farla als aspirant-bestuurslid aangesteld in het bestuur. De heer Walschots heeft in de tweede helft van 2016 de bestuursopleiding niveau A afgerond. De aanmelding bij DNB is inmiddels gedaan, maar er is nog geen goedkeuring ontvangen.

Daarnaast is de heer Jongepier actief in het bestuur en sinds 15 november 2016 formeel toegetreden als bestuurslid na zijn goedkeuring door DNB.

Ten behoeve van de deskundigheid van het bestuur is een opleidingsdag verzorgd met een uiteenzetting van alle aspecten van de verbeterslag. Tevens heeft het bestuur een zelfevaluatie gehouden.

Naar aanleiding van het onderzoek 'Toekomstbestendigheid Pensioenstelsel' is een rapport opgesteld door DNB, waarin aanbevelingen waren opgenomen met betrekking tot verdere professionalisering. De belangrijkste aanbevelingen waren een goede vastlegging van beleid, van de beleids- en besluitvorming en van het integraal risicomanagement. Dit heeft geleid tot een plan van aanpak voor een verbeterslag, welke in 2016 is gerealiseerd.

Vanuit governance zijn verder de volgende aspecten te benoemen:

- Het fonds voert een integrale bedrijfsvoering. Onderdelen hiervan zijn een adequate AO/IC, beleidsvorming vanuit de doelstellingen van het fonds en evenwichtige belangenbehartiging, adequaat risicomanagement (beheersing van risico's) en openheid over het beleid.
- Er is verder gewerkt aan de samenwerking met het verantwoordingsorgaan.
- De bevindingen van de visitatiecommissie zijn allemaal behandeld.
- Het fonds is niet bekend met overtredingen van wet- en regelgeving.
- Er is sprake van een bij het fonds passende beloningsstructuur. De externe leden van het bestuur en de vertegenwoordiger namens de pensioengerechtigden ontvangen een vaste vergoeding voor hun bestuurslidmaatschap, die gerelateerd is aan de mate van deskundigheid, vaardigheden, verantwoordelijkheid en tijdsbesteding. Gepensioneerde leden van het verantwoordingsorgaan ontvangen een vacatievergoeding per vergadering en een kilometervergoeding voor reizen. Werkgevers- en deelnemersvertegenwoordigers in beide organen die een dienstverband hebben met de werkgever ontvangen geen vergoeding.
- Alle verbonden personen van het fonds hebben de gedragscode ondertekend en ondertekenen jaarlijks een verklaring inzake naleving van de gedragscode.
- Er zijn geen klachten ontvangen in 2016.

Code pensioenfondsen

De code pensioenfondsen wordt nageleefd met de beste intenties. Voor het bestuur zit de waarde ervan in de dialoog en afgewogen besluitvorming, meer dan in het naleven van de letter van de code. Zaken waarvan het pensioenfonds van de code afwijkt, zijn:

- De zelfevaluatie van het bestuur is een continu proces. Daarbij wordt geen gebruik gemaakt van externe hulp omdat het niet in waarde toevoegt en tot hogere kosten leidt.
- Het bestuur zorgt voor geschiktheid, complementariteit en continuïteit in het bestuur. Het houdt daarbij rekening met opleiding, achtergrond en persoonlijkheid. Diversiteit is in de samenstelling van het bestuur aanwezig, maar is geen doel op zich.
- Het pensioenfonds communiceert zo transparant mogelijk naar deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden. Daarbij houdt zij rekening met de wet- en regelgeving. De communicatie-uitingen stimuleren het pensioenbewustzijn. Het is geen doel op zich om de dialoog te stimuleren. Daarnaast wordt de effectiviteit van de communicatie niet gemeten.

Financiële opzet

Aan het begin van 2016 is een ALM-studie uitgevoerd. De belangrijkste conclusies uit de ALM- studie waren het ongewijzigd laten van het bestaande beleggingsbeleid en het uitvoeren van een nader onderzoek inzake de renteafdekking. Dit onderzoek vindt in de eerste helft van 2017 plaats.

Jaarlijks voert het fonds een haalbaarheidstoets uit. Dit betekent dat er voor het gehele fonds een prognose van 60 jaar wordt gemaakt, waarbij gekeken wordt hoe hoog het pensioenresultaat is na 60 jaar. Het pensioenresultaat is de mate waarin het fonds in staat is om de inflatie te kunnen volgen (koopkrachtbehoud). Conform de wet dient vervolgens een aantal ondergrenzen te worden vastgesteld.

Dit leidde in 2015 bij de uitvoering van de (eerste) aanvangshaalbaarheidstoets tot de volgende ondergrenzen aan het pensioenresultaat:

- Vanuit de evenwichtssituatie gemiddeld een pensioenresultaat van 85%.
- Vanuit de feitelijke financiële situatie gemiddeld een pensioenresultaat van 81%.
- Maximale afwijking van het gemiddelde 25% (slechtweerscenario).

Ieder jaar wordt de haalbaarheidstoets opnieuw uitgevoerd. Zowel in 2015 als in 2016 waren de uitkomsten binnen de vastgestelde grenzen. De uitkomst in 2016 was een verwacht pensioenresultaat van 98,5% vanuit de feitelijke financiële positie.

Tevens wordt het herstelplan jaarlijks geactualiseerd. Het herstelplan 2016 laat zien dat het fonds op eigen kracht en zonder extra maatregelen in staat is om binnen de maximale termijn van 11 jaar weer een voldoende eigen vermogen op te bouwen.

Het jaar 2016 stond ook in het teken van het overleg met de sociale partners over de nieuwe 3-jaars premieperiode 2017-2019. Aan het eind van 2016 liep namelijk de eerste 3-jaarsperiode af. Als gevolg van de gedaalde rente in de afgelopen jaren was een stijging van de CDC-premie bij een ongewijzigde pensioenregeling niet te voorkomen. De diverse berekeningen en overleggen leidde tot een ongewijzigde pensioenregeling met een nieuwe premie van 36,5% voor de jaren 2017-2019.

Beleggingen

Het fonds kent een passief beleggingsbeleid. De belangrijkste activiteit voor het fonds is het continu volgen van de beleggingsresultaten. Met een totaal beleggingsrendement van 4,6% was het beleggingsresultaat goed in 2016.

Er is in 2016 een ALM-studie uitgevoerd om het huidige beleggingsbeleid te toetsen. De resultaten leidde tot het bestuursbesluit om geen aanpassing in het beleggingsbeleid te maken. Er is wel afgesproken om een nadere studie uit te voeren inzake de mate van renteafdekking. Dit wordt in de eerste helft van 2017 gedaan.

Aan het eind van 2016 is onderzocht of er een aanpassing diende te komen in de passieve obligatieportefeuille in de Zuid-Europese landen (afgesplitste portefeuille), vanwege de ontwikkelingen in Italië en het relatief grote gewicht van Italië in deze portefeuille. Er is besloten om geen aanpassing te maken, maar een nader, breder onderzoek in 2017 uit te voeren in combinatie met de mate van renteafdekking.

Vermogensbeheer

Als gevolg van het passieve beleggingsbeleid enerzijds en de eenvoudige structuur van de beleggingen anderzijds is het vermogensbeheer zeer transparant. Het volgen van de beleggingsresultaten is makkelijk en ook het volgen van de kwaliteit van dienstverlening door de vermogensbeheerder is eenvoudig. In 2016 is er geen aanleiding geweest om een wijziging aan te brengen.

De uitbesteding van het vermogensbeheer betekent dat het fonds geen rechtstreeks zicht heeft en geen directe controle uitvoert op de processen van de externe dienstverleners. Het bestuur stelt daarom kwaliteitseisen aan de organisatie. Afspraken met hen worden periodiek geëvalueerd en waar nodig bijgesteld.

De dienstverlening van zowel de vermogensbeheerder als de custodian worden gecertificeerd (ISAE-3402-verklaringen). KPMG heeft in 2016 als onafhankelijke instelling beoordeeld of het kwaliteitssysteem aan de gestelde normen voldoet. Uit de ISAE-rapportages blijkt dat alle processen in overeenstemming met de omschreven procedures worden uitgevoerd. Er zijn geen afwijkingen geconstateerd die nadelig van invloed kunnen zijn voor de dienstverlening aan het fonds.

Pensioenbeheer

De pensioen- en financiële administratie zijn niet uitbesteed, maar worden volledig in eigen beheer uitgevoerd door het pensioenbureau. De reguliere werkzaamheden van het pensioenbureau zijn naar volle tevredenheid uitgevoerd. Er hebben zich geen calamiteiten of bijzonderheden voorgedaan.

Het pensioenbureau heeft in 2016 gewerkt aan de volgende extra activiteiten:

- Het meewerken aan de voor het pensioenbureau relevante activiteiten en documenten vanuit de verbeteringslag.
- De uitwerking van de benodigde aanpassingen in de communicatie als gevolg van de Wet Pensioencommunicatie. Onderdeel daarvan was een aanpassing van de website en de implementatie van Pensioen 1-2-3.
- Er wordt naar gestreefd om zoveel mogelijk digitaal (per e-mail) te communiceren. Er zijn extra inspanningen gepleegd om verzekerden te bewegen hieraan mee te werken.
- Verandering van bank en het afscheid nemen van Finbox en de SUAG.

Het fonds verstrekt, naast schriftelijke en mondelinge informatie, ook informatie via de website. Op de website zijn de geldende statuten en pensioenreglementen met bijbehorende pensioenbrochures gepubliceerd. Tevens zijn er de uitgebrachte pensioenkranten, de actuele informatie over de toeslagen en de beleidsdekkingsgraad te vinden.

Aan alle deelnemers en pensioengerechtigden is in 2016 hun jaarlijkse uniform pensioenoverzicht verzonden. Er is tweemaal een pensioenkrant gestuurd. Tot slot kunnen alle (gewezen) deelnemers hun pensioenaanspraken terugvinden in het Pensioenregister.

Het beleid in 2016

Pensioenbeleid

De twee pensioenregelingen waarin nog deelnemers kunnen toetreden (Rexel Nederland Regeling en Hagemeyer Regeling) zijn in 2016 niet aangepast. De regelingen bieden dekking ingeval van pensionering, overlijden of arbeidsongeschiktheid tijdens het dienstverband met de werkgever:

- een ouderdomspensioen dat wordt uitgekeerd vanaf de pensioendatum (67 jaar);
- een partnerpensioen dat wordt uitgekeerd na het overlijden;
- een wezenpensioen dat wordt uitgekeerd na het overlijden;
- voortzetting van de pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid.

De Rexel Nederland Regeling is een collectief beschikbare premiereregeling, waarbij de premie voor drie jaar is vastgesteld. Indien in enig jaar de premie minder bedraagt dan benodigd (met inachtneming van de reserve pensioenpremie) dan zal de opbouw in dat jaar worden verlaagd. De reguliere opbouw van ouderdomspensioen is 1,75% per jaar en de pensioenleeftijd is 67 jaar. Voor het partnerpensioen vindt opbouw plaats ter grootte van 70% van het ouderdomspensioen. De toeslagverlening is voorwaardelijk en is maximaal de prijsindex. Daarnaast geldt een gemaximeerd pensioengevend salaris dat gelijk is aan het maximale WIA-grenssalaris (€ 52.763 in 2016).

De Hagemeyer Regeling kent een opbouw van ouderdomspensioen van 1,864% over de pensioengrondslag. De pensioenleeftijd is 67 jaar. Voor het partnerpensioen vindt opbouw plaats ter grootte van 70% van het ouderdomspensioen. De toeslagverlening is voorwaardelijk en is maximaal de prijsindex. Het pensioengevend salaris is gemaximeerd op het bij ministeriële regeling gepubliceerde bedrag (€ 101.519 in 2016).

Mutatieoverzicht deelnemers

Het verzekerdenbestand voor alle pensioenregelingen samen heeft zich in het boekjaar als volgt ontwikkeld:

	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Pensioen- gerechtigden	Totaal 2016	Totaal 2015
Stand per 1 januari	441	1.681	1.437	3.559	3.605
Toetreding	37	0	0	37	42
Pensionering	-2	-48	50	0	0
Overlijden	0	-5	-58	-63	-66
Uitdiensttreding	-36	36	0	0	0
Waardeoverdracht	0	-6	0	-6	-14
Afkoop	0	-23	-3	-26	-18
Toekenning nabestaandenpensioen	0	0	25	25	25
Overige oorzaken	0	0	-2	-2	-15
Stand per 31 december	<u>440</u>	<u>1.635</u>	<u>1.449</u>	<u>3.524</u>	<u>3.559</u>

Premiebeleid

Op enkele deelnemers na kennen alle deelnemers van het fonds een pensioenopbouw volgens de Rexel Nederland Regeling. Deze regeling is per 1 januari 2014 gewijzigd in een zogenaamde CDC-regeling. Dit is een pensioenregeling waarbij de premie qua hoogte vaststaat voor een bepaalde periode, in dit geval voor drie jaar. Uit de premie dient de beoogde pensioenopbouw volgens het pensioenreglement te worden gefinancierd. Wanneer de premie hoger is dan de actuariel benodigde premie (de kosten-dekkende premie), dan wordt het meerdere toegevoegd aan de reserve pensioenpremie. Is de betaalde premie lager dan de actuariel benodigde premie, dan wordt het tekort onttrokken aan de reserve pensioenpremie. Blijkt er dan nog steeds een tekort voor een volledige opbouw, dan zal de pensioenopbouw in dat jaar worden verlaagd.

De eerste 3-jaarsperiode eindigde per 31 december 2016. Daarom is in 2016 intensief overleg gevoerd met de sociale partners over een nieuwe premieperiode 2017-2019. Dit heeft geleid tot een wijziging van de uitvoeringsovereenkomst met Rexel Nederland B.V. per 1 januari 2017. Naast een actualisering van de gehanteerde uitgangspunten zijn er twee wijzigingen doorgevoerd:

- een andere solvabiliteitsopslag;
- een andere wijze van toetsing van kostendekkendheid.

De nieuwe afspraak is een ongewijzigde pensioenregeling met een nieuwe premie van 36,5% voor de jaren 2017-2019.

Een kleine groep deelnemers valt onder de Hagemeyer Regeling. Bij deze regeling is de pensioenregeling niet gewijzigd en is de te betalen premie gelijk aan de zuiver kostendekkende premie.

Toeslagbeleid

Het pensioenfonds heeft een voorwaardelijke toeslagregeling. Bij de voorwaardelijke toeslagverlening wordt op de pensioenen toeslag verleend van maximaal de consumentenprijsindex (alle huishoudens, afgeleid). Het bestuur heeft in zijn beleidsvoornemen kaders aangegeven die het uitgangspunt zijn voor de beslissing over toeslagverlening. Als de beleidsdekkingsgraad zich onder de 120% bevindt wordt er geen toeslag verleend. Omdat de beleidsdekkingsgraad zich ruim onder 120% begeeft, heeft het bestuur per 1 januari 2017 geen toeslag verleend.

De prijsindex bedroeg 0,4%. Omdat er ook in de afgelopen jaren geen ruimte was voor toeslagverlening, groeit daarmee de maximale toeslagachterstand tot in totaal 11,4%. Bij een structureel herstel, zoals in het beleid is beschreven, kan het bestuur besluiten om de achterstand in de toeslagverlening weer in te halen.

Het pensioenfonds heeft de ambitie om uit de beleggingsopbrengsten, gemeten over een langere termijn, een toeslag te kunnen bieden die gelijk is aan de stijging van het consumentenprijsindexcijfer. Dit dient binnen een acceptabel risiconiveau gerealiseerd te worden. Voor deze toeslagverlening is geen reserve gevormd en wordt geen premie betaald. De huidige financiële positie maakt het naar verwachting niet mogelijk om deze ambitie in de komende jaren te realiseren.

Beleggingsbeleid

Om de geformuleerde beleggingsdoelstelling bij een acceptabel risiconiveau te bereiken, is een strategische norm en een bandbreedte vastgesteld voor de verdeling van de beleggingen. Tot mei 2012 was de strategische verdeling 35,0% voor aandelen en 65,0% voor vastrentende waarden. Vanaf mei 2012 werd gedurende vijf jaar het percentage aandelen jaarlijks met 0,5%-punt verhoogd. De verdeling en bandbreedte zijn vanaf mei 2016 als volgt:

Beleggingscategorie	Norm	Minimaal	Maximaal
Aandelen	37,5%	34,5%	40,5%
Vastrentende waarden	62,5%	59,5%	65,5%

De aandelenportefeuille bestaat uit in Euro genoteerde aandelen in de EMU landen. De vermogensbeheerder heeft de opdracht om de “MSCI EMU”-index te volgen.

De vastrentende waarden zijn gesplitst in:

- De Zuid-Europese landen. Er is een (afgesplitste) portefeuille met obligaties uit de landen Italië, Spanje, Ierland en Portugal. Deze gesloten portefeuille wordt geleidelijk afgebouwd. Hierin vinden geen nieuwe aankopen meer plaats. De obligaties worden aangehouden tot de einddatum.
- De Noord-Europese landen. De vermogensbeheerder heeft de opdracht om de “Barclays’ Euro-Aggregate: Treasury DE, FR, NL, BE, AT & FI only”-index te volgen.

Herallocatiebeleid. Het herallocatiebeleid is bedoeld om de strategische normverdeling van het belegde vermogen zoveel mogelijk op het gewenste niveau te handhaven. Dit vindt plaats door de strategische normverdeling van de portefeuille binnen de bandbreedtes te blijven volgen. Indien onvoorziene omstandigheden zich manifesteren kan de herallocatie tijdelijk worden opgeschort. Het bestuur neemt hierover een discretionaire beslissing. Dit heeft zich in 2016 twee keer voorgedaan.

Derivatenbeleid. Het pensioenfonds belegt niet in derivaten. De vermogensbeheerder maakt echter beperkt gebruik van derivaten puur om de indices te kunnen blijven volgen. De vermogensbeheerder mag binnen het mandaat gebruik maken van futures op aandelen om kleine sommen geld, tot een maximum van 5% van de portefeuillevaarde, efficiënt als aandelen te kunnen beleggen. De bedoeling hiervan is mede om dividenden te herinvesteren tussen het moment dat het dividend wordt toegekend en het moment dat het dividend daadwerkelijk wordt uitgekeerd.

Rentebeleid. Het rentebeleid is vormgegeven door bij de vaststelling van de strategische normverdeling van de beleggingsportefeuille rekening te houden met de waarde van de vastrentende waarden (obligatieportefeuilles) en de contante waarde van toekomstige pensioenuitkeringen. Er wordt een berekening gemaakt van enerzijds de waarde van de obligatieportefeuille en anderzijds de contante waarde van de verwachte pensioenuitkeringen. Indien blijkt dat de contante waarde van de pensioenuitkeringen in de eerste 10 jaar plus één derde van de contante waarde van de pensioenuitkeringen na 10 jaar niet meer door de obligatieportefeuille worden gedekt, zal de strategische normverdeling opnieuw worden vastgesteld.

Valutabeleid. Er wordt niet belegd in vreemde valuta.

Verantwoord beleggen

De uitgangspunten van het beleggingsbeleid worden jaarlijks besproken met het verantwoordingsorgaan. Het bestuur is zich ervan bewust dat het als belegger een verantwoordelijke rol heeft in de maatschappij. Het pensioenfonds belegt conform de eisen die de wetgeving stelt ten aanzien van duurzaam beleggen. In de pensioensector wordt voor wat betreft het beleggingsbeleid veel aandacht gevestigd op aspecten als milieu, klimaat, mensenrechten en sociale verhoudingen. Het pensioenfonds heeft voor de gehele beleggingsportefeuille gekozen voor passief beleggen. Standaard benchmarks worden gevolgd en daardoor heeft het pensioenfonds geen directe invloed op deze beleggingsaspecten. Als relatief kleine beleggingsinstelling is hier bewust voor gekozen. Er liggen geen specifieke ESG-componenten aan de gekozen benchmark ten grondslag. Wel hanteert de vermogensbeheerder een beleid dat strookt met nationale wetgevingen. Er wordt geen gebruik gemaakt van stemrecht op aandelen in beursfondsen.

Risicomanagementbeleid

Een van de onderdelen van de verbeterslag was een verdere professionalisering van het integraal risicomanagement. Dit is in januari 2017 volledig doorgevoerd. De belangrijkste aspecten waren het opstellen van een beleidsdocument, een (integrale) risicoanalyse en een overzicht van alle beheersmaatregelen.

Het beschreven en geïmplementeerde risicomanagementbeleid is door een externe partij beoordeeld. Het oordeel is dat de huidige opzet adequaat en compleet is.

Meest significante risico's. Uit de eind 2016 uitgevoerde risicoanalyse blijkt dat er vier risico's als significant zijn te beschouwen: het renterisico en het looptijdenrisico (beiden in het kader van matching), het marktrisico (vastrentende waarden en aandelen) en het kredietrisico. De overige risico's zijn beperkt of laag.

De vier risico's zijn allemaal financiële risico's, welke helder zijn en bewust worden gelopen. De wijze waarop met deze risico's wordt omgegaan is verdisconteerd in het strategische beleggingsbeleid. Daarbij is een balans gezocht tussen korte termijn solvabiliteit enerzijds en lange termijn gewenste toeslagverlening anderzijds. In 2016 is een ALM-studie uitgevoerd waarbij het beleggingsbeleid met alle risico's is uitgediept. De ALM-studie leidde tot het besluit om het beleggingsbeleid niet te wijzigen. Er zijn derhalve geen aanvullende beheersmaatregelen getroffen.

Risicobereidheid. De voor het fonds geldende risicohouding is 'behoudend'. Het huidige strategische beleggingsbeleid sluit aan op deze risicohouding, hetgeen tot uiting komt in de hoogte van het vereist eigen vermogen en in de ondergrenzen die uit de haalbaarheidstoets zijn vastgesteld. De genoemde financiële risico's zijn daarmee sluitend bij de risicohouding.

Impact van verwezenlijking meest significante risico's. Ieder jaar voert het fonds tweemaal een impactanalyse uit. Deze financiële analyse geeft inzicht in het effect van een stijging / daling van zowel de rente als het rendement op zakelijke waarden op de hoogte van de dekkingsgraad. Hiermee wordt de gevoeligheid van marktbevingen op de technische voorzieningen, de beleggingen en de dekkingsgraad inzichtelijk gemaakt.

Belangrijke risico's afgelopen boekjaar. De belangrijkste financiële risico's zijn renterisico en aandelenrisico. Deze risico's worden bewust gelopen om een mate van toeslagverlening in de toekomst na te streven. Dit komt ook tot uitdrukking in de resultaten van het fonds. In 2015 was er sprake van een positief resultaat op intrest van € 3.149.222 en in 2016 een verlies van € 8.615.479.

Verbeteringen van systeem van risicomanagement. Komend jaar zal het bestuur werken vanuit de aandachtsgebieden. Dit geldt ook voor het risicomanagement en de evaluatie van het beleid en de risico's.

Financiële ontwikkelingen in 2016

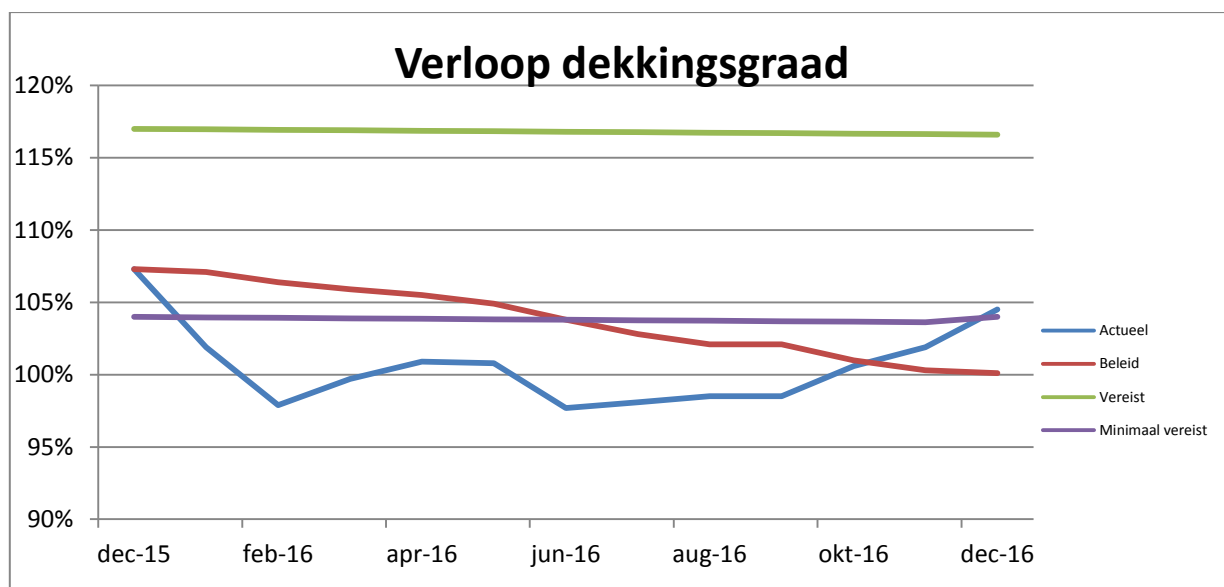
(alle bedragen in 1.000 euro)

Financiële positie per 31 december 2016

De financiële positie van het fonds wordt gemeten door de beleidsdekkingsgraad. Dit is het gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over de laatste 12 maanden. Per 31 december 2016 is deze gelijk aan 100,1% tegenover een beleidsdekkingsgraad per 31 december 2015 van 107,3%.

Daarnaast dient jaarlijks de reële dekkingsgraad te worden vastgesteld. De reële dekkingsgraad houdt bij de berekening van de technische voorzieningen rekening met toekomstige toeslagen over de opgebouwde pensioenen. De reële dekkingsgraad geeft daardoor de verhouding weer tussen het actueel aanwezige vermogen en het vermogen dat nodig is om – bovenop de nominale pensioenverplichtingen – ook de voorwaardelijke toeslagen op het niveau van de prijsontwikkeling te kunnen verstrekken. Een reële dekkingsgraad van 100% houdt dus in dat een fonds voldoende in kas heeft om niet alleen de nominale pensioenverplichtingen, maar ook de voorwaardelijke toeslagen te kunnen financieren. Aan het eind van 2016 bedraagt de reële dekkingsgraad 93,8%.

Omdat het fonds per 31 december 2015 nog steeds een lagere beleidsdekkingsgraad had dan het vereist eigen vermogen, diende het fonds in 2016 zijn herstelplan te actualiseren. Het verloop van de actuele dekkingsgraad, de beleidsdekkingsgraad en de vereiste dekkingsgraden is in 2016 als volgt:

Belegd vermogen. De verdeling van het belegd vermogen aan het einde van het jaar was als volgt:

Beleggingscategorie	2016	2015
Aandelen	136.097 (39,6%)	131.145 (38,3%)
Obligaties Noord-Europese landen	156.283 (45,5%)	151.205 (44,2%)
Obligaties Zuid-Europese landen (afgesplitste portefeuille)	51.366 (14,9%)	59.971 (17,5%)
Totaal	343.746 (100%)	342.321 (100%)

Technische voorzieningen. De opbouw van de technische voorzieningen aan het einde van het jaar was als volgt:

	2016	2015
Deelnemers	21.391	17.914
Gewezen deelnemers	104.685	100.527
Pensioengerechtigden	222.864	220.858
	<hr/>	<hr/>
	348.940	339.299
	<hr/>	<hr/>

Ontwikkeling financiële positie. De financiële positie van het fonds ontwikkelde zich in 2016 als volgt:

	Vermogen	Technische voorzieningen	Dekkingsgraad actueel
Stand per 1 januari 2016	364.140	339.299	107,3%
Premies	3.424	2.564	0,2%
Mutatie reserve pensioenpremie	123	0	0,1%
Beleggingsopbrengsten	13.224	-197	3,9%
Uitkeringen	-16.228	-16.182	0,5%
Wijziging marktrente	0	23.012	-7,4%
Overig	12	444	-0,1%
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Stand per 31 december 2016	364.695	348.940	104,5%
	<hr/>	<hr/>	<hr/>

Analyse van het resultaat van het boekjaar

Het pensioenfonds kende in 2016 een negatief resultaat van 9.209. Ieder jaar wordt het behaalde resultaat geanalyseerd. Het resultaat opgesplitst naar bronnen ziet er als volgt uit:

Resultatenbron	2016	2015
Premie (ontvangen +/- kostendekkende premie)	-122	-14
Kosten	0	0
Intrest en toeslagverlening	-8.616	3.149
Overige	-471	-288
	<hr/>	<hr/>
Totaal	-9.209	2.847
	<hr/>	<hr/>

In de paragraaf ‘Actuariële analyse in 2016’ is een uitgebreide uiteenzetting van de resultaatbronnen te vinden.

In 2016 is besloten om geen toeslag te verlenen per 1 januari 2016. Het negatieve resultaat op intrest en toeslagverlening komt met name door de daling van de marktrente. De stijging van de technische voorzieningen was groter dan de behaalde beleggingsopbrengsten.

Het overige resultaat wordt in het verslagjaar vooral bepaald door het jaarlijks fluctuerende resultaat op sterfte.

Beleggingsrendement

In 2016 is de markttrente gedaald. Hierdoor zijn de waarden van de obligaties gestegen. Dit verklaart het positieve rendement op deze beleggingscategorie. Daarnaast hebben ook de aandelen in 2016 goed gerendeerd. Over de totale portefeuille bedraagt het rendement in 2016 4,6%. De afzonderlijke rendementen waren als volgt:

Beleggingscategorie	Behaald rendement voor aftrek kosten	Benchmark voor aftrek kosten	Behaald rendement na aftrek kosten
Aandelen	5,0%	4,3%	4,9%
Obligaties Noord-Europese landen	4,0%	4,0%	3,9%
Obligaties Zuid-Europese landen (afgesplitste portefeuille)	1,6%	1,6%	1,5%
Totaal	4,6%	4,3%	4,4%

Op de obligatieportefeuilles is een rendement gelijk aan de indices behaald wat verwacht werd, omdat dit het beleid is. Op de aandelenportefeuille scoort het fonds boven de index. Dit wordt veroorzaakt door de gunstige fiscale situatie van een Nederlandse stichting ten opzichte van de index.

Kostendekkende en ontvangen premie

De Pensioenwet schrijft voor dat de door een fonds te ontvangen premie ten minste gelijk dient te zijn aan de (gedempte) kostendekkende premie. De ontvangen premie over boekjaar 2016 bedraagt 3.424 en de kostendekkende premie 3.546. De ontvangen premie was minder dan de kostendekkende premie.

Het tekort op de kostendekkende premie wordt met name verklaard door het verschil in rentegrondslag bij de vaststelling van de premie voor de collectief beschikbare premie (feitelijke premie) en van de kostendekkende premie. De afspraken voor de collectief beschikbare premie (de Rexel Nederland Regeling) zijn in 2012 gemaakt, terwijl de kostendekkende premie berekend is op de stand eind 2015. De rente aan het eind van 2015 was lager. Het tekort op de kostendekkende premie in de Rexel Nederland Regeling is onttrokken aan de reserve pensioenpremie, zodat geen verschil resteert.

De premie voor de Hagemeyer Regeling wordt jaarlijks vastgesteld aan de hand van de rente van eind vorig boekjaar. Hierdoor is er bij deze regeling behoudens afrondingen geen verschil tussen de ontvangen premie en de kostendekkende premie.

Uitvoeringskosten

De uitvoeringskosten bedroegen in 2016 648 (2015: 642). Uitgedrukt per deelnemer en pensioen-gerechtigde bedragen de uitvoeringskosten € 344 (2015: € 338). De toename wordt met name veroorzaakt door een daling van het gemiddeld aantal deelnemers.

Kosten vermogensbeheer

De kosten van vermogensbeheer inclusief transactiekosten en bestuurskosten bedroegen 498 (2015: 581). Dit was 0,15% (2015: 0,17%) van het gemiddeld belegd vermogen. De afname wordt enerzijds veroorzaakt door een daling van aan- en verkooptransacties van de beleggingen. Daarnaast heeft in 2015 een reservering plaatsgevonden van te betalen BTW over het vermogensbeheer over het voorgaande boekjaar. Dit heeft in 2015 geleid tot hogere beheerkosten.

Een specificatie hiervan staat in de onderstaande overzichten.

2016	Beheerkosten	Transactie- kosten	Totaal
Aandelen	140	1	141
Vastrentende waarden	193	97	290
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal kosten per beleggingscategorie	333	98	431
Kosten bestuur	67	0	67
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal overige vermogensbeheerkosten	67	0	67
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal kosten vermogensbeheer	400	98	498
	<hr/>	<hr/>	<hr/>

2015	Beheerkosten	Transactie- kosten	Totaal
Aandelen	173	3	176
Vastrentende waarden	231	133	364
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal kosten per beleggingscategorie	404	136	540
Kosten bestuur	41	0	41
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal overige vermogensbeheerkosten	41	0	41
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal kosten vermogensbeheer	445	136	581
	<hr/>	<hr/>	<hr/>

De transactiekosten van de aandelen zijn de kosten die daadwerkelijk in rekening zijn gebracht. De transactiekosten van de obligaties zijn gebaseerd op een spread van 0,05% voor de AAA-staatsobligaties en een spread van 0,175% voor de overige obligaties.

Dwangsommen en boetes

In het afgelopen jaar zijn geen dwangsommen en boetes aan het pensioenfonds opgelegd. Bovendien zijn er geen bewindvoerder en curator aangesteld door de toezichthouder. Ten slotte is er geen aanwijzingsbeschikking aan het pensioenfonds afgegeven door de toezichthouder.

Oordeel actuaris

De actuaris is van oordeel dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132. Het pensioenfonds beschikt niet over het vereist eigen vermogen. Het aanwezig eigen vermogen is lager dan het vereist eigen vermogen.

Actuariële analyse over 2016

(alle bedragen in 1.000 euro)

De actuariële analyse van het saldo van baten en lasten kan als volgt worden weergegeven:

	2016	2015
Resultaat op pensioenopbouw		
Beschikbaar voor pensioenopbouw	2.928	2.773
Benodigd voor pensioenopbouw	-2.564	-2.329
Vrijgevallen solvabiliteitstoelag	-486	-458
	<hr/>	<hr/>
	-122	-14
Resultaat op kosten		
Beschikbaar voor kosten	648	642
Gemaakte kosten	-648	-642
	<hr/>	<hr/>
	0	0
Resultaat op intrest en toeslagverlening		
Beleggingsresultaten	13.224	16.001
Intresttoevoeging technische voorzieningen	185	-508
Wijziging marktrente	-22.023	-12.342
Resultaat op toeslagverlening	-2	-2
	<hr/>	<hr/>
	-8.616	3.149
Overige resultaten		
Resultaat op waardeoverdrachten	18	28
Resultaat op sterfte	-744	-720
Resultaat op invalidering en revalidering	154	-43
Resultaat op uitkeringen	-41	-109
Resultaat op overige mutaties	16	98
Aanpassing sterftegrondslagen	-360	0
Overige baten	486	458
	<hr/>	<hr/>
	-471	-288
	<hr/>	<hr/>
Totaal saldo van baten en lasten	-9.209	2.847

Verwachte ontwikkelingen het komende jaar

Het jaar 2016 stond vooral in het teken van de uitvoering van de verbeteringslag. In het jaar 2017 zal het bestuur vooral de bestendigheid van het reilen en zeilen van het fonds, met inachtneming van de verbeteringslag, nauwgezet volgen. Daarnaast zal er speciale aandacht zijn voor de volgende punten:

Mate van renteafdekking en beleggingsportefeuilles

Na afronding van de uitgevoerde ALM-studie in 2016 is vastgesteld dat de mate van renteafdekking nader onderzocht diende te worden. Aan het eind van het boekjaar is ook aandacht besteed aan de obligatieportefeuille in de Zuid-Europese landen in verband met de economische ontwikkelingen in de Eurozone en de effecten daarvan op deze portefeuille. Daarom zal het bestuur in 2017 beide onderwerpen in samenhang nader onderzoeken.

Communicatie

De Wet Pensioencommunicatie heeft er in 2016 toe geleid dat de website is aangepast en Pensioen 1-2-3 is geïmplementeerd. In 2017 dient er vanuit de wet een verdere aanpassing plaats te vinden.

Bussum, 22 mei 2017

Het bestuur

Verslag van het verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan is sinds 1 juli 2014 de wettelijke vertegenwoordiger van deelnemers en pensioengerechtigden. Het bestuur heeft de werkwijze van het verantwoordingsorgaan in een reglement vastgelegd; hierin zijn bepalingen opgenomen over de samenstelling, benoeming, taken, bevoegdheden en de werkwijze van het verantwoordingsorgaan. Ook zijn afspraken gemaakt over welke informatie het verantwoordingsorgaan zal ontvangen, de frequentie van het overleg met het bestuur en de te behandelen onderwerpen.

Het verantwoordingsorgaan heeft in het kader van z'n taakuitoefening in 2016 kennisgenomen van formele verantwoordingsdocumenten t.w.: het jaarverslag 2015, de bevindingen van de externe accountant en actuaris, het rapport van de visitatiecommissie en de notulen van de gehouden bestuursvergaderingen.

In juli 2016 werd de personele bezetting van het verantwoordingsorgaan weer op het oorspronkelijk niveau gebracht met de benoeming van de heer Arthur Sanders als vertegenwoordiger van de pensioengerechtigden.

Ultimo 2016 was het verantwoordingsorgaan als volgt samengesteld:

Rinus Zuurmond	voorzitter
Peter Vermeij	secretaris
Arthur Sanders	lid (namens pensioengerechtigden)
Ben Borkus	lid (namens pensioengerechtigden)
John Schilt	lid (namens deelnemers)
Ronald de Vries	lid (namens deelnemers)

Het verantwoordingsorgaan is in 2016 acht keer bijeen geweest, waarvan twee keer gezamenlijk met het bestuur en de directeur. In het kader van het uitoefenen van het intern toezicht zijn enkele leden van het verantwoordingsorgaan geïnterviewd door de visitatiecommissie. Daarnaast werden in het verslagjaar door leden van het verantwoordingsorgaan meerdere themadagen bezocht die georganiseerd werden door de Pensioenfederatie (een platform waarbij verantwoordingsorganen van een groot aantal Nederlandse pensioenfondsen - waaronder Stichting Pensioenfonds Sagittarius - zijn aangesloten).

Naast het uitoefenen van de belangrijkste taak van het verantwoordingsorgaan te weten 'een oordeel geven over het handelen van het bestuur van ons pensioenfonds, het gevoerde beleid alsmede de toekomstige beleidskeuzes' heeft het verantwoordingsorgaan in 2016 aan het bestuur advies uitgebracht over het jaarverslag en de jaarrekening 2015, het actuariële rapport 2015, de actuariële bedrijfstechnische nota (ABTN) en de bevindingen van het intern toezicht.

In december 2016 heeft het verantwoordingsorgaan de items: 'Wijziging premiesystematiek' en 'Onderzoek toekomstbestendigheid pensioenfonds' beoordeeld. Vervolgens heeft het verantwoordingsorgaan een schriftelijk advies bij het bestuur ingediend.

In de vergaderingen van het verantwoordingsorgaan kwam o.a. het volgende aan de orde:

- asset-liability management (ALM studiedag 11 maart 2016)
- beleggingsbeleid en beleggingsplan 2016
- risicohouding
- toekomstbestendigheid pensioenfonds
- het onderzoek door De Nederlandsche Bank
- waardeoverdracht van pensioenaanspraken
- pensioenregeling en premie 2017 - 2019

Het verantwoordingsorgaan is van oordeel dat naar aanleiding van de opmerkingen van De Nederlandsche Bank in haar rapport uit 2015, het bestuur ook in het verslagjaar voortvarend heeft gewerkt aan het oplossen van de genoemde tekortkomingen.

Voorts komt het verantwoordingsorgaan tot de conclusie dat het bestuur bij het maken van zijn beleidkeuzes voor alle betrokken partijen een zorgvuldige belangenafweging heeft gemaakt.

Via het pensioenbureau kunt u met het verantwoordingsorgaan in contact komen.

Bussum, 22 mei 2017

Het verantwoordingsorgaan:

R. Zuurmond

A.P.M. Sanders

P. Vermeij

J.E. Schilt

B.P.T. Borkus

R.J. de Vries

Reactie van het bestuur

Het verantwoordingsorgaan heeft over 2016 aan het bestuur verslag uitgebracht. Het bestuur dankt het verantwoordingsorgaan hiervoor.

Bussum, 22 mei 2017

Het bestuur

Verslag van het intern toezicht

Het pensioenfonds bevindt zich in een situatie waarin van meerdere kanten grote uitdagingen op het pensioenfonds afkomen. Een van die uitdagingen is de beperkte omvang in combinatie met de rijpheid van het pensioenfonds. Daarnaast neemt de dynamiek van wijzigingen in wet- en regelgeving toe en zijn de omstandigheden op de financiële markten onrustig.

De taken van het bestuur nemen daardoor toe in omvang en complexiteit. Het bestuur is naar de mening van de visitatiecommissie voldoende slagvaardig en bovendien deskundig. Dit komt mede door de aanwezigheid van twee onafhankelijke professionele bestuurders. Ook het pensioenbureau is van goede kwaliteit. De inzet en de betrokkenheid van het bestuur is groot, maar dat laat onverlet dat bepaalde thema's zoals communicatie en juridische (pensioen) ontwikkelingen naar de mening van de visitatiecommissie meer aandacht zouden moeten krijgen.

De visitatiecommissie typeert het pensioenfonds als een praktisch ingestelde organisatie, waarbij de meeste zaken intern worden uitgevoerd. Door de aanwezigheid van twee professionele bestuurders, een professionele directeur van het pensioenfonds en een vakkundig pensioenbureau, constateert de visitatiecommissie dat de uitvoering van het beleid en de werkzaamheden op zichzelf allemaal goed gaan en dat de lijnen bovendien kort zijn. In 2016 is zeer veel aandacht besteed aan opvolging van de bevindingen van DNB, waarbij de werkwijzen in specifieke beleidsdocumenten zijn opgenomen (de opzet). Het bestaan en de werking van deze werkwijzen zal in 2017 expliciet tot uitdrukking moeten komen binnen de diverse organen van het fonds. Met name de uitwerking van het integrale risicomanagement heeft veel aandacht van het bestuur gehad in 2016.

Een en ander neemt niet weg dat het bestuur zich goed inzet bij de uitvoering van zijn taken en zich heel goed bewust is van haar verantwoordelijkheden.

Het verantwoordingsorgaan dat het bestuur intern tegenkracht moet leveren, heeft het afgelopen jaar een gedegen invulling gegeven aan enerzijds haar verantwoordingsrol en anderzijds haar adviesrol. De aanwezige deskundigheid is voldoende om een goed tegenwicht te vormen voor het bestuur. Het is in het belang van alle belanghebbenden dat het verantwoordingsorgaan goed en deskundig opereert, tijdig alle informatie ontvangt en door het bestuur volledig wordt gefaciliteerd.

Het beleggingsbeleid van het pensioenfonds kwalificeert zich als passief. Het bestuur geeft duidelijk aan in haar beleggingsvisie dat zij niet overtuigd is van de meerwaarde van een actief beleid. Hierbij wordt het renterisico niet volledig gehedged. Het renterisico is daarmee nog een aanzienlijk risico voor het pensioenfonds. Het bestuur is zich er van bewust welke risico's dit met zich meebrengt. Naar aanleiding van de uitgevoerde ALM-studie is het beleggingsbeleid niet aangepast, maar zal er in 2017 een nadere analyse van dit onderwerp plaatsvinden. Ten aanzien van dit punt merkt de visitatiecommissie nog op dat het in het belang van iedereen is, dat het beleid rondom het renterisico uiterst nauwkeurig en zorgvuldig dient te worden gemonitord. Dit mede in het licht van de huidige economische omstandigheden en blijvend lage rentes. Het bestuur dient zich hierbij te allen tijde de vraag te stellen of het huidige beleid nog wel het meest passend is en in het belang van de deelnemers is.

Hilversum, 20 maart 2017

De visitatiecommissie:

E.S. Kattouw

P.E.M. Peerboom

F.M.M. Poorthuis

Reactie van het bestuur

De visitatiecommissie heeft over het jaar 2016 een rapport opgesteld over de uitgevoerde werkzaamheden en bevindingen. Het bestuur bedankt de visitatiecommissie hiervoor. De in de rapportage opgenomen aanbevelingen zullen door het bestuur in 2017 worden behandeld.

Bussum, 22 mei 2017

Het bestuur

Balans per 31 december 2016

na resultaatbestemming

(alle bedragen in 1.000 euro)

	<i>toelichting</i>	2016	2015
Activa			
Beleggingen voor risico pensioenfonds	4	343.746	342.321
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	5	21.125	21.834
Vorderingen en overlopende activa	6	1.194	802
Liquide middelen	7	193	723
		<hr/>	<hr/>
Totaal activa		366.258	365.680
		<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
Passiva			
Algemene reserve	8	15.755	24.841
Reserve pensioenpremie	9	845	968
Technische voorzieningen	10	348.940	339.299
Schulden en overlopende passiva	11	718	572
		<hr/>	<hr/>
Totaal passiva		366.258	365.680
		<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
Dekkingsgraad actueel		104,5%	107,3%
Beleidsdekkingsgraad		100,1%	107,3%

Staat van baten en lasten over 2016

(alle bedragen in 1.000 euro)

	<i>toelichting</i>	2016	2015
Baten			
Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)	13	3.424	3.246
Overgenomen pensioenverplichtingen	14	31	9
Beleggingsresultaten risico pensioenfonds	15	13.224	16.001
Uitkeringen uit hoofde van herverzekering	16	1.620	1.664
		<hr/>	<hr/>
Totaal baten		18.299	20.920
		<hr/>	<hr/>
Lasten			
<i>pensioenopbouw</i>	17	2.564	2.329
<i>toeslagverlening</i>	18	2	2
<i>intresttoevoeging technische voorzieningen</i>	19	-197	544
<i>onttrekking technische voorzieningen voor pensioenuitkeringen</i>	20	-16.182	-16.352
<i>onttrekking technische voorzieningen voor kosten</i>	21	-494	-499
<i>toevoeging overgenomen pensioenverplichtingen</i>	22	32	13
<i>vrijval overgedragen pensioenverplichtingen</i>	23	-198	-222
<i>wijziging marktrente</i>	24	23.012	12.815
<i>wijziging sterfetafel</i>	25	334	0
<i>overige wijzigingen in de technische voorzieningen</i>	26	768	971
		<hr/>	<hr/>
Totaal mutatie technische voorzieningen (incl. herverzekeringsdeel)		9.641	-399
Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen	27	709	1.105
Overgedragen pensioenverplichtingen	28	179	190
Pensioenuitkeringen	29	16.331	16.535
Pensioenuitvoeringskosten	30	648	642
		<hr/>	<hr/>
Totaal lasten		27.508	18.073
		<hr/>	<hr/>
Saldo van baten en lasten		-9.209	2.847
		<hr/>	<hr/>
<i>Bestemming van het saldo</i>			
		2016	2015
Algemene reserve		-9.086	2.852
Reserve pensioenpremie		-123	-5
		<hr/>	<hr/>
Totaal		-9.209	2.847
		<hr/>	<hr/>

Kasstroomoverzicht over 2016

(alle bedragen in 1.000 euro)

	<i>toelichting</i>	2016	2015
Kasstroom uit pensioenactiviteiten			
Ontvangen premies	<i>13</i>	3.424	3.246
Ontvangen waardeoverdrachten	<i>14</i>	31	9
Betaalde pensioenuitkeringen	<i>29</i>	-16.331	-16.535
Betaalde waardeoverdrachten	<i>28</i>	-179	-190
Ontvangen uitkeringen herverzekering	<i>16</i>	1.620	1.664
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	<i>30</i>	-648	-642
Mutatie vorderingen en schulden	<i>6 en 11</i>	-246	514
		<hr/>	<hr/>
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten		-12.329	-11.934
		<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten			
Verkopen en aflossingen van beleggingen	<i>4</i>	41.831	67.883
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	<i>15</i>	9.549	9.592
Aankopen beleggingen	<i>4</i>	-39.632	-65.530
Betaalde kosten van vermogensbeheer	<i>15</i>	-400	-445
Mutatie vorderingen en schulden m.b.t. beleggingen	<i>4</i>	578	244
Mutatie liquide middelen in de beleggingsportefeuille	<i>4</i>	-127	13
		<hr/>	<hr/>
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten		11.799	11.757
		<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
Mutatie liquide middelen		-530	-177
		<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>
Liquide middelen per 31-12		193	723
Liquide middelen per 01-01		723	900
		<hr/>	<hr/>
<i>Mutatie liquide middelen</i>		-530	-177
		<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

Toelichting algemeen

(alle bedragen in 1.000 euro)

1 Inleiding

Het pensioenfonds is gevestigd op Brediusweg 57A te Bussum en heeft KvK-nummer 41194876. Het pensioenfonds heeft tot doel uitvoering te geven aan de pensioenreglementen zoals die gelden en hebben gegolden voor de aangesloten ondernemingen. Dit betreft het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Tevens verstrekt het pensioenfonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers.

2 Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving.

Het bestuur heeft op 22 mei 2017 de jaarrekening vastgesteld.

3 Grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling

(a) Balans

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op actuele waarde. De overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij anders vermeld.

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

(a.1) Beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen.

De aandelen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoersen.

De vastrentende waarden zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoersen, inclusief lopende intrest.

De vermogensbeheerder maakt binnen het mandaat gebruik van futures op aandelen om kleine sommen geld efficiënt als aandelen te kunnen beleggen. Alle derivaten betreffen gekochte futures op de STOXX 50. Omdat koersresultaten dagelijks worden verrekend is de balanswaarde ultimo boekjaar 0.

(a.2) Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Voor het herverzekeringsdeel technische voorzieningen gelden dezelfde grondslagen als voor de technische voorzieningen (punt a.6).

(a.3) Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid. Gezien de aard van de vorderingen en overlopende activa zijn de reële waarde en de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde.

(a.4) Algemene reserve

De algemene reserve wordt bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle activa en passiva (inclusief reserve pensioenpremie en technische voorzieningen) volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen zijn verwerkt in de balans.

(a.5) Reserve pensioenpremie

In verband met de aanvang van een collectief beschikbare premieregeling per 1 januari 2014 wordt over de jaren 2014 tot en met 2016 een eventueel overschot uit de ontvangen pensioenpremies toegevoegd aan de reserve pensioenpremie.

Indien in deze periode van drie jaar de ontvangen premie lager is dan de kostendekkende premie, wordt het tekort onttrokken aan de reserve pensioenpremie, voor zover aanwezig.

De reserve pensioenpremie maakt geen onderdeel uit van het eigen vermogen. Na de vaste premieperiode van 3 jaar kan het bestuur besluiten tot vrijval van de reserve pensioenpremie in de algemene reserve. Het bestuur heeft in 2016 besloten de reserve pensioenpremie ultimo 2016 niet te laten vrijvallen ten gunste van het resultaat maar aan te wenden voor eventuele premietekorten in de periode van 1 januari 2017 tot en met 31 december 2019.

(a.6) Technische voorzieningen

De actuariële grondslagen en/of methoden worden periodiek beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de technische voorzieningen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid.

De technische voorzieningen worden gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de op balansdatum opgebouwde nominale aanspraken.

Bij de berekening van de technische voorzieningen is uitgegaan van de op de balansdatum geldende pensioenreglementen en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken (inclusief toegekende toeslagen). Voor arbeidsongeschikten wordt tevens de toekomstige pensioenopbouw in de technische voorzieningen inbegrepen. Dit geldt niet voor langdurig zieken. Voor hen zijn uitsluitend de verworven aanspraken in de technische voorzieningen inbegrepen.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt rekening gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen per 31 december 2016:

- Rekenrente: volgens de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.
- Overlevingstafels: AG-Prognosetafel 2016 met startkolom 2017.
- Voor de ervaringssterfte vindt een correctie plaats op basis van de ES-P2 factoren.

- Voor de berekening van de technische voorzieningen voor nog niet ingegaan partnerpensioenen wordt voor de regelingen waar het partnerpensioen volledig kan worden uitgeruild tot de pensioendatum een partnerfrequentie gehanteerd van 100%.
Voor de regelingen waar het (vóór 2002) opgebouwde partnerpensioen niet kan worden uitgeruild en waarbij sprake is van het bepaalde partnersysteem wordt uitgegaan van de werkelijke burgerlijke staat.
Voor de regelingen waarbij sprake is van het onbepaalde partnersysteem en waarbij het (vóór 2002) opgebouwde partnerpensioen niet kan worden uitgeruild wordt tot de pensioendatum uitgegaan van een partnerfrequentie van 90%.
Vanaf de pensioendatum wordt voor alle regelingen de werkelijke burgerlijke staat gehanteerd.
- Voor partnerpensioenen is aangenomen dat de partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en 3 jaar ouder dan de verzekerde vrouw.
- Kostenopslag: 3% van de technische voorzieningen in verband toekomstige administratie- en excassokosten.
- Wezenopslag: 5% van de voorziening van het latent partnerpensioen van (gewezen) deelnemers.

(a.7) Schulden en overlopende passiva

Schulden en overlopende passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten). Gezien de aard van de schulden en overlopende passiva zijn de reële waarde en de geamortiseerde kostprijs gelijk aan de nominale waarde.

(b) Staat van baten en lasten

Alle baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben, tenzij anders vermeld.

(b.1) Overgenomen pensioenverplichtingen

Overgenomen pensioenverplichtingen worden in de staat van baten en lasten opgenomen in het boekjaar dat de daadwerkelijke betaling plaatsvindt.

(b.2) Beleggingsresultaten risico pensioenfondsen

Directe en indirecte resultaten en aan de verslagperiode toe te rekenen kosten van beleggingen, worden afzonderlijk gepresenteerd. Onder de directe resultaten worden opbrengsten uit rente en dividend gepresenteerd. Dividend wordt op het moment van betaalbaarstelling verantwoord.

Waardeveranderingen zijn indirecte beleggingsresultaten en worden aan de periode toegerekend waarin zij optreden.

(b.3) Overgedragen pensioenverplichtingen

Overgedragen pensioenverplichtingen worden in de staat van baten en lasten opgenomen in het boekjaar dat de daadwerkelijke betaling plaatsvindt.

(c) Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

(d) Dekkingsgraad

De dekkingsgraad actueel is gelijk aan de algemene reserve vermeerderd met de technische voorzieningen gedeeld door de technische voorzieningen.

De beleidsdekkingsgraad is gelijk aan de gemiddelde dekkingsgraad actueel over de maanden januari tot en met december van het boekjaar.

Bij de berekening van de reële dekkingsgraad wordt bij de vaststelling van de technische voorzieningen rekening gehouden met de toekomstige verwachte prijsinflatie.

(e) Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur zich oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Tot 31 december 2016 is bij de vaststelling van de technische voorzieningen uitgegaan van de AG-Prognosetafel 2014. Per 31 december 2016 is overgegaan op de AG-Prognosetafel 2016. Deze schattingswijziging heeft geleid tot een toename van de technische voorzieningen (inclusief herverzekeringsdeel) met 334 en een afname van het herverzekeringsdeel technische voorzieningen met 26. Deze bedragen zijn verantwoord onder de toelichting bij de balans onder de punten 10 respectievelijk 5.

Toelichting bij de balans per 31 december 2016

(alle bedragen in 1.000 euro)

4 Beleggingen voor risico pensioenfonds

Overzicht totale waarde per beleggingscategorie

31-12-2016	Aandelen	Vastrentende waarden	Totaal
Belegde waarden	135.205	204.754	339.959
Beleggingsdebiteuren	442	3.344	3.786
Liquide middelen	450	296	746
Beleggingscrediteuren	0	-745	-745
	136.097	207.649	343.746

31-12-2015	Aandelen	Vastrentende waarden	Totaal
Belegde waarden	130.240	207.843	338.083
Beleggingsdebiteuren	446	4.241	4.687
Liquide middelen	459	160	619
Beleggingscrediteuren	0	-1.068	-1.068
	131.145	211.176	342.321

Verloopoverzicht van de belegde waarden per beleggingscategorie

2016	Aandelen	Vastrentende waarden	Totaal
Stand per 1 januari 2016	130.240	207.843	338.083
Aankopen	6.233	33.399	39.632
Verkopen/aflossingen	-4.161	-37.670	-41.831
Herwaardering	2.893	1.182	4.075
Stand per 31 december 2016	135.205	204.754	339.959

2015	Aandelen	Vastrentende waarden	Totaal
Stand per 1 januari 2015	121.861	211.721	333.582
Aankopen	14.250	51.280	65.530
Verkopen/aflossingen	-16.695	-51.188	-67.883
Herwaardering	10.824	-3.970	6.854
Stand per 31 december 2015	<u>130.240</u>	<u>207.843</u>	<u>338.083</u>

Belegde waarden in aandelen

Alle aandelen betreffen aandelen in mature markets, zijn uitsluitend belegd in eurolanden en staan ter vrije beschikking. In de aandelen zijn geen posten inbegrepen die meer bedragen dan 5% van de totaal belegde waarden in aandelen. Ten slotte zijn alle aandelen beursgenoteerd.

Beleggingen in aandelen in verbonden partijen zijn niet toegestaan tenzij geen directe invloed is op het aantal te houden aandelen, doordat belegd wordt in een index waar deze aandelen in opgenomen zijn. Ultimo 2016 was voor 178 (2015: 140) belegd in Rexel S.A.

In het onderstaande overzicht staan de belegde waarden in aandelen per land weergegeven:

	31-12-2016	31-12-2015
België	5.161	6.163
Duitsland	40.587	39.079
Finland	4.217	3.875
Frankrijk	44.372	41.801
Ierland	2.070	1.724
Italië	9.065	9.909
Nederland	14.228	12.373
Oostenrijk	883	770
Portugal	670	650
Spanje	13.707	13.664
Overige landen	245	232
	<u>135.205</u>	<u>130.240</u>

Belegde waarden in vastrentende waarden

De vastrentende waarden betreffen uitsluitend beursgenoteerde staatsobligaties, zijn alleen belegd in eurolanden en staan ter vrije beschikking.

In het onderstaande overzicht staan de belegde waarden in vastrentende waarden naar land en credit rating weergegeven:

	31-12-2016	31-12-2015	Credit rating 2016	Credit rating 2015
Duitsland	46.845	45.806	AAA	AAA
Nederland	14.897	15.445	AAA	AAA
Finland	3.706	3.679	AA+	AAA
Oostenrijk	9.887	9.545	AA+	AA+
Frankrijk	62.806	58.867	AA	AA
België	16.057	15.530	AA-	AA
Ierland	1.300	4.081	A	A-
Italië	32.808	35.830	BBB+	BBB+
Spanje	13.119	15.597	BBB+	BBB+
Portugal	3.329	3.463	BB+	BB+
	204.754	207.843		

Belegde waarden in derivaten

De vermogensbeheerder maakt binnen het mandaat gebruik van futures op aandelen om kleine sommen geld efficiënt als aandelen te kunnen beleggen. Alle derivaten betreffen gekochte futures op de STOXX 50. De onderliggende waarde bedroeg ultimo 2016 754 (2015: 788). Omdat koersresultaten dagelijks worden verrekend is de balanswaarde ultimo boekjaar 0.

Beleggingsdebiteuren

	31-12-2016	31-12-2015
Lopende intrest	2.903	3.228
Nog af te wikkelen transacties	495	1.097
Lopende intrest nog af te wikkelen transacties	0	10
Te vorderen dividendbelasting	388	352
	3.786	4.687

Beleggingscrediteuren

	31-12-2016	31-12-2015
Nog af te wikkelen transacties	-740	-1.058
Lopende intrest nog af te wikkelen transacties	-5	-10
	-745	-1.068

5 Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Ultimo 2016 bedraagt het herverzekeringsdeel technische voorzieningen 21.125 waarover het pensioenfonds een kredietrisico loopt ingeval van faillissement van de verzekeraar. Het pensioenfonds heeft geen reden aan te nemen dat de verzekeraar niet aan haar verplichtingen kan voldoen en heeft derhalve geen voorziening hiervoor getroffen.

Het herverzekeringsdeel technische voorzieningen betreft een gesloten groep van uitsluitend nominale pensioenaanspraken van gewezen deelnemers en pensioenrechten van pensioengerechtigden.

De specificatie van het herverzekeringsdeel technische voorzieningen is als volgt:

	2016	2015
Stand per 1 januari	21.834	22.939
Intresttoevoeging	-12	36
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-1.607	-1.661
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-48	-50
Wijziging marktrente	989	473
Wijziging sterftetafel	-26	0
Overige mutaties	-5	97
	<hr/>	<hr/>
Stand per 31 december	21.125	21.834
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

6 Vorderingen en overlopende activa

	31-12-2016	31-12-2015
Vordering uit hoofde van herverzekering	372	1
Vordering pensioenpremie	822	800
Overige vorderingen en overlopende activa	0	1
	<hr/>	<hr/>
	1.194	802
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van minder dan één jaar.

7 Liquide middelen

Onder de liquide middelen worden opgenomen de tegoeden op bankrekeningen die onmiddellijk opeisbaar zijn.

8 Algemene reserve

	2016	2015
Stand per 1 januari	24.841	21.989
Uit bestemming saldo van baten en lasten	-9.086	2.852
	<hr/>	<hr/>
Stand per 31 december	15.755	24.841
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

Het vereist eigen vermogen wordt uiteengezet onder de overige toelichtingen (punt 34).

9 Reserve pensioenpremie

	2016	2015
Stand 1 januari	968	973
Uit bestemming saldo van baten en lasten	-123	-5
	<hr/>	<hr/>
Stand 31 december	845	968
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

Het tekort aan ontvangen premie in 2016 met betrekking tot de collectief beschikbarepremieregeling is onttrokken aan de reserve pensioenpremie.

10 Technische voorzieningen

Het mutatieoverzicht voor de technische voorzieningen is als volgt:

	2016	2015
Stand 1 januari	339.299	339.698
Pensioenopbouw	2.564	2.329
Toeslagverlening	2	2
Intresttoevoeging	-197	544
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-16.182	-16.352
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-494	-499
Overgenomen pensioenverplichtingen	32	13
Overgedragen pensioenverplichtingen	-198	-222
Wijziging marktrente	23.012	12.815
Wijziging sterftetafel	334	0
Overige wijzigingen	768	971
	<hr/>	<hr/>
Stand 31 december	348.940	339.299
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

De pensioenopbouw heeft betrekking op twee pensioenregelingen. Beide regelingen betreffen middelloonregelingen met een voorwaardelijke toeslagverlening. In de overige regelingen vindt geen opbouw meer plaats.

Behoudens het ingegaan WAO-hiaat van een aantal arbeidsongeschikte deelnemers geldt voor alle verzekerden een voorwaardelijk toeslagbeleid.

Voor een toelichting op de overige bovenstaande mutaties wordt verwezen naar de toelichting op de verschillende posten uit de staat van baten en lasten.

Het bovenstaande overzicht betreft de technische voorziening inclusief het herverzekeringsdeel. Het mutatieoverzicht van het herverzekeringsdeel technische voorzieningen staat vermeld bij punt 5.

In het onderstaande overzicht staan zowel de aantallen als de technische voorzieningen per groep vermeld.

	Aantal		Technische voorzieningen	
	31-12-2016	31-12-2015	31-12-2016	31-12-2015
Deelnemers	440	441	21.391	17.914
Gewezen deelnemers	1.635	1.681	104.685	100.527
Pensioengerechtigden	1.449	1.437	222.864	220.858
	3.524	3.559	348.940	339.299

11 Schulden en overlopende passiva

	31-12-2016	31-12-2015
Loonbelasting en premies sociale verzekeringen	347	336
Omzetbelasting	146	98
Controlekosten accountant en actuaris	51	39
Uitkeringen	8	10
Overige schulden	166	89
	718	572

Alle schulden hebben een resterende looptijd van minder dan één jaar.

12 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Sinds 1991 werden door het pensioenfonds en haar rechtsvoorgangers door middel van koopsommen aan de verzekeraars Nationale-Nederlanden en Aegon aan een aantal gewezen deelnemers en pensioengerechtigden dezelfde toeslagen toegekend als aan de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden van het pensioenfonds. Nationale-Nederlanden heeft in 2012 aangegeven niet langer aan het toekennen van toeslagen mee te werken. Bij de verzekeraars zal de technische voorziening van deze gewezen deelnemers en pensioengerechtigden, waar het pensioenfonds geen enkele relatie mee heeft, ongeveer € 16 miljoen (2015: € 16 miljoen) zijn.

Voor het pand van waaruit het pensioenbureau haar werkzaamheden verricht loopt een huur-overeenkomst die geldt tot en met 31 juli 2020 met een optie voor het pensioenfonds tot verlenging met een periode van 3 jaar. De totale huur (exclusief jaarlijkse prijsverhoging) over deze periode bedraagt 115, waarvan 32 betrekking heeft op het eerste jaar en 83 over de resterende periode.

Toelichting bij de staat van baten en lasten over 2016

(alle bedragen in 1.000 euro)

13 Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

	2016	2015
Werkgeversgedeelte	2.456	2.458
Werknemersgedeelte	968	788
	<hr/>	<hr/>
	3.424	3.246
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

Kostendekkende premie

	2016	2015
Actuarieel benodigde premie	2.858	2.609
Kostenopslag	202	193
Solvabiliteits toeslag	486	458
	<hr/>	<hr/>
	3.546	3.260
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

Vanaf 1 januari 2014 geldt voor de deelnemers van de Rexel Nederland Regeling een collectief beschikbare premieregeling. Voor deze deelnemers wordt gedurende drie jaar 33,6% van de pensioengrondslag aan premie betaald. Indien de betaalde premie voor de deelnemers van de Rexel Nederland Regeling hoger is dan de kostendekkende premie wordt het overschot toegevoegd aan de reserve pensioenpremie. Andersom kan bij een lagere betaalde premie dan de kostendekkende premie het tekort worden onttrokken aan de reserve pensioenpremie, voor zover aanwezig. Een eventueel resterend tekort zal leiden tot een verlaging van de pensioenopbouw in dat jaar.

Voor de deelnemers van de Hagemeyer Regeling wordt de pensioenpremie jaarlijks vastgesteld op basis van de rentetermijnstructuur en de benodigde solvabiliteitsopslag ultimo vorig boekjaar. Deze ontvangen premie is dan ook jaarlijks vrijwel gelijk aan de kostendekkende premie.

In 2016 is 122 minder aan premie ontvangen dan benodigd. Voor de Rexel Nederland Regeling was 123 minder ontvangen dan benodigd. Het bedrag van 123 is dan ook onttrokken aan de reserve pensioenpremie. Voor de Hagemeyer Regeling is 1 meer aan premie ontvangen dan benodigd.

14 Overgenomen pensioenverplichtingen

Overgenomen pensioenverplichtingen betreffen waardeoverdrachten van premievrije pensioen-aanspraken van deelnemers van de pensioenuitvoerder van de vorige werkgever naar ons pensioenfonds. Overgenomen pensioenverplichtingen worden aangewend voor de inkoop van extra pensioenaanspraken.

15 Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

2016	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Kosten van vermogens- beheer	Totaal
Aandelen	3.558	2.893	-165	6.286
Vastrentende waarden	5.991	1.182	-235	6.938
Overige	0	0	0	0
	<u>9.549</u>	<u>4.075</u>	<u>-400</u>	<u>13.224</u>

2015	Directe beleggings- opbrengsten	Indirecte beleggings- opbrengsten	Kosten van vermogens- beheer	Totaal
Aandelen	3.006	10.824	-188	13.642
Vastrentende waarden	6.585	-3.970	-257	2.358
Overige	1	0	0	1
	<u>9.592</u>	<u>6.854</u>	<u>-445</u>	<u>16.001</u>

In de bovengenoemde kosten van vermogensbeheer is geen rekening gehouden met de transactiekosten van de beleggingen. De transactiekosten zijn namelijk verwerkt in de indirecte beleggingsopbrengsten. In het onderstaande overzicht van de kosten van vermogensbeheer is wel rekening gehouden met de transactiekosten.

2016	Beheerkosten	Transactie- kosten	Totaal
Aandelen	140	1	141
Vastrentende waarden	193	97	290
Totaal kosten per beleggingscategorie	<u>333</u>	<u>98</u>	<u>431</u>
Kosten bestuur	67	0	67
Totaal overige vermogensbeheerkosten	<u>67</u>	<u>0</u>	<u>67</u>
Totaal kosten vermogensbeheer	<u>400</u>	<u>98</u>	<u>498</u>

2015	Beheerkosten	Transactie- kosten	Totaal
Aandelen	173	3	176
Vastrentende waarden	231	133	364
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal kosten per beleggingscategorie	404	136	540
Kosten bestuur	41	0	41
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal overige vermogensbeheerkosten	41	0	41
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
Totaal kosten vermogensbeheer	445	136	581
	<hr/>	<hr/>	<hr/>

De transactiekosten van de aandelen zijn de kosten die daadwerkelijk in rekening zijn gebracht. De transactiekosten van de obligaties zijn gebaseerd op een spread van 0,05% voor de AAA-staatsobligaties en een spread van 0,175% voor de overige obligaties.

De kosten van vermogensbeheer inclusief transactiekosten en bestuurskosten bedroegen 498 (2015: 581). Dit was 0,15% (2015: 0,17%) van het gemiddeld belegd vermogen. De afname wordt enerzijds veroorzaakt door een daling van aan- en verkooptransacties van de beleggingen. Daarnaast heeft in 2015 een reservering plaatsgevonden van te betalen BTW over het vermogensbeheer over het voorgaande boekjaar. Dit heeft in 2015 geleid tot hogere beheerkosten.

16 Uitkeringen uit hoofde van herverzekering

	2016	2015
Ouderdomspensioen	1.073	1.132
Partnerpensioen	539	531
Afkopen	8	1
	<hr/>	<hr/>
	1.620	1.664
	<hr/>	<hr/>

17 Pensioenopbouw

De pensioenopbouw is de contante waarde van de pensioenaanspraken die toegekend zijn in het boekjaar.

18 Toeslagverlening

De post toeslagverlening is gelijk aan de contante waarde van de feitelijk toegekende toeslag per 1 januari van het boekjaar. In 2016 is besloten per 1 januari 2016 een toeslag toe te kennen van 0,0% (2015: 0,0%), met uitzondering van een aantal arbeidsongeschikte deelnemers waarvoor het ingegane invaliditeitspensioen jaarlijks met 3% wordt verhoogd.

19 Intresttoevoeging technische voorzieningen

De technische voorzieningen zijn verlaagd met 0,060% (2015: verhoogd met 0,159%).

Het negatieve rentepercentage van 0,060 is gelijk aan de 1-jaarsrente uit de rentetermijnstructuur per 31 december 2015 zoals gepubliceerd op de website van DNB.

20 Onttrekking technische voorzieningen voor pensioenuitkeringen

Verwachte toekomstige pensioenuitkeringen worden vooraf actuarieel berekend en opgenomen in de technische voorzieningen. De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenen in de verslagperiode.

21 Onttrekking technische voorzieningen voor kosten

Jaarlijks valt 3% van de uitkeringen vrij uit de technische voorzieningen ten behoeve van pensioenuitvoeringskosten (excassokosten).

22 Toevoeging overgenomen pensioenverplichtingen

De toevoeging aan de technische voorzieningen uit hoofde van overgenomen pensioenverplichtingen is gelijk aan de contante waarde van de pensioenaanspraken die zijn toegekend in het boekjaar.

23 Vrijval overgedragen pensioenverplichtingen

De vrijval uit de technische voorzieningen uit hoofde van overgedragen pensioenverplichtingen is gelijk aan de contante waarde van de pensioenaanspraken die uit hoofde van uitgaande waardeoverdrachten zijn overgedragen in het boekjaar.

24 Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

In 2015 hebben daarnaast nog een tweetal andere wijzigingen plaatsgevonden. Per 1 januari 2015 is als gevolg van het nieuw financieel toetsingskader de driemaandsmiddeling in de rentetermijnstructuur komen te vervallen. Daarnaast is per 15 juli 2015 de systematiek van de ultimate forward rate in de rentetermijnstructuur gewijzigd. Het effect daarvan is ultimo 2015 verwerkt in de technische voorzieningen.

In het onderstaande overzicht staan de gevolgen van bovengenoemde wijzigingen gespecificeerd.

	2016	2015
Overgang op actuele marktrente ultimo boekjaar	23.012	-2.918
Einde driemaandsmiddeling primo boekjaar	0	11.291
Wijziging ultimate forward rate ultimo boekjaar	0	4.442
	<hr/>	<hr/>
	23.012	12.815
	<hr/>	<hr/>

25 Wijziging sterftetafel

Per 31 december 2016 is bij de vaststelling van de voorziening pensioenverplichtingen uitgegaan van de AG-Prognosetafel 2016. Tot 31 december 2016 werd de AG-Prognosetafel 2014 gehanteerd.

26 Overige wijzigingen in de technische voorzieningen

	2016	2015
Sterfte	882	946
Afkopen	-81	-65
Arbeidsongeschiktheid	0	191
Overige mutaties	-33	-101
	<hr/>	<hr/>
	768	971
	<hr/>	<hr/>

27 Mutatie herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Het herverzekeringsdeel technische voorzieningen is afgenomen van 21.834 ultimo 2015 naar 21.125 ultimo 2016, een afname derhalve van 709. Voor een specificatie hiervan wordt verwezen naar de toelichting onder punt 5.

28 Overgedragen pensioenverplichtingen

Overgedragen pensioenverplichtingen betreffen waardeoverdrachten van premievrije pensioen-aanspraken van gewezen deelnemers van ons pensioenfonds naar de pensioenuitvoerder van de nieuwe werkgever.

29 Pensioenuitkeringen

	2016	2015
Ouderdoms- en vroegpensioen	11.647	11.859
Partnerpensioen	4.525	4.530
Wezenpensioen	16	17
Invaliditeitspensioen	40	57
Afkopen	81	59
Overlijdensuitkering	22	13
	<hr/>	<hr/>
	16.331	16.535
	<hr/>	<hr/>

30 Pensioenuitvoeringskosten

	2016	2015
Personeelskosten	287	276
Bestuurskosten	127	137
Huur	32	32
Kantoorkosten	7	10
Accountantskosten	30	31
Kosten certificerend actuaris	16	19
Overige advieskosten	12	2
Contributies en heffingen toezichhouders	37	32
Uitkeringsadministratie	38	39
Deelnemersadministratie	38	38
Overige	24	26
	<hr/>	<hr/>
	648	642
	<hr/>	<hr/>

Van de bestuurskosten is een bedrag van 67 (2015: 41) toegerekend aan de kosten voor vermogensbeheer. Deze kosten zijn al in mindering gebracht op de bovengenoemde bestuurskosten.

De accountantskosten hebben betrekking op de controle van de jaarrekening, de controle van de verslagstaten en het opstellen van een assurantierapport. Vanwege de overgang in 2016 van Ernst & Young Accountants LLP naar BDO Audit & Assurance B.V. zijn in 2016 extra kosten gemaakt voor de overdracht van het dossier. Deze kosten bedroegen 1. Het resterende bedrag van 29 zijn de controlekosten van BDO Audit & Assurance B.V. In 2015 zijn de kosten volledig toe te wijzen aan de gemaakte controlekosten door Ernst & Young Accountants LLP.

Uitgedrukt per deelnemer en pensioengerechtigde bedragen de uitvoeringskosten € 344 (2015: € 338). De toename wordt met name veroorzaakt door een daling van het gemiddeld aantal deelnemers.

In het afgelopen jaar zijn geen dwangsommen en boetes aan het pensioenfonds opgelegd.

Overige toelichtingen

(alle bedragen in 1.000 euro)

31 Aantal personeelsleden

Bij het fonds waren in 2016 gemiddeld 3,0 (2015: 3,0) werknemers in dienst. In fte's bedroeg het aantal werknemers in 2016 gemiddeld 2,3 (2015: 2,3).

Personeelskosten

	2016	2015
Salarissen	201	198
Belastingen en sociale lasten	24	22
Pensioenlasten	53	47
Overige personeelskosten	9	9
	<hr/>	<hr/>
	287	276
	<hr/> <hr/>	<hr/> <hr/>

32 Verbonden partijen

Als verbonden partijen kunnen worden aangemerkt: Rexel S.A., de hierbij aangesloten ondernemingen en de bestuurders. Beleggingen in aandelen in verbonden partijen zijn niet toegestaan tenzij geen directe invloed is op het aantal te houden aandelen, doordat belegd wordt in een index waar deze aandelen in opgenomen zijn.

Met de aangesloten ondernemingen zijn uitvoeringsovereenkomsten afgesloten. Voor een nadere uiteenzetting hiervan wordt verwezen naar de overige gegevens.

Inzake de beloning van de bestuurders wordt verwezen naar punt 33 (bezoldiging bestuurders).

33 Bezoldiging bestuurders

De bezoldiging voor de bestuurders tezamen bedraagt 60 (2015: 65). Er zijn geen garanties en leningen verstrekt aan de bestuurders.

34 Solvabiliteit

	2016	2015
Aanwezig vermogen	364.695	364.140
Af: technische voorzieningen	348.940	339.299
	<hr/>	<hr/>
Eigen vermogen	15.755	24.841
Af: vereist eigen vermogen	58.286	57.828
	<hr/>	<hr/>
Vrij vermogen	-42.531	-32.987
	<hr/>	<hr/>
Minimaal vereist eigen vermogen	14.057	13.664
	<hr/>	<hr/>
Dekkingsgraad actueel	104,5%	107,3%
Beleidsdekkingsgraad	100,1%	107,3%

Bij de vaststelling van het vereist eigen vermogen van 58.286 is uitgegaan van de zogenaamde standaardmethode. Volgens deze methode zijn de volgende benodigde buffers bepaald:

Benodigde buffers

	2016	2015
Renterisico (S1)	11.663	13.952
Zakelijke waarden risico (S2)	43.364	41.584
Valutarisico (S3)	0	0
Commodities risico (S4)	0	0
Kredietrisico (S5)	13.580	13.376
Verzekeringstechnisch risico (S6)	8.731	8.461
Liquiditeitsrisico (S7)	0	0
Concentratierisico (S8)	0	0
Operationeel risico (S9)	0	0
Actief beheer risico (S10)	0	0

Ultimo 2016 bedraagt het vereist eigen vermogen 16,7% van de technische voorzieningen (op basis van de strategische mix).

Zowel ultimo 2016 als ultimo 2015 was het eigen vermogen lager dan het vereist eigen vermogen, maar hoger dan het minimaal vereist eigen vermogen.

35 Bestemming saldo baten en lasten

Het saldo van de staat van baten en lasten wordt overeenkomstig de statuten toegevoegd dan wel onttrokken aan de algemene reserve.

36 Gebeurtenissen na balansdatum

Per 1 januari 2017 is geen toeslag verleend op de pensioenaanspraken en pensioenrechten.

De uitvoeringsovereenkomst met Rexel Nederland B.V. is per 1 januari 2017 gewijzigd. Naast een actualisering van de gehanteerde uitgangspunten zijn er twee wijzigingen doorgevoerd:

- een andere solvabiliteitsopslag;
- een andere wijze van toetsing van kostendekkendheid.

Bussum, 22 mei 2017

Het bestuur:

N. Mol

L.F. Jongepier

M. Lind

M.A. Vos

R. Joop

M.L. Walschots

Overige gegevens

Uitvoeringsovereenkomst

Tussen het pensioenfonds en de aangesloten ondernemingen zijn per 1 januari 2014 uitvoeringsovereenkomsten gesloten. Inzake de premiebetaling is het volgende geregeld in de uitvoeringsovereenkomsten:

Voor de deelnemers aan de Rexel Nederland Regeling wordt door de aangesloten onderneming over de jaren 2014 tot en met 2016 een vaste doorsneepremie van 33,6% over de pensioengrondslag betaald. Deze premie bestaat uit de premie die actuariael nodig is voor de opbouw van de pensioenverplichtingen in dat jaar, vermeerderd met een opslag die nodig is voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen en met een opslag die nodig is om de uitvoeringskosten van het pensioenfonds te kunnen dekken. De premie is berekend aan de hand van een vaste rekenrente van 2,1%. De deelnemer is een eigen bijdrage verschuldigd waarvan de hoogte wordt vastgesteld door de aangesloten onderneming. Deze eigen bijdrage wordt in twaalf maandelijkse termijnen op het salaris van de deelnemer ingehouden. Een eventueel overschot op de premie wordt toegevoegd aan de reserve pensioenpremie, een eventueel tekort wordt onttrokken aan de reserve pensioenpremie, voor zover aanwezig. Als in enig jaar de premie vermeerderd met de reserve pensioenpremie minder bedraagt dan de kostendeckende premie zal de opbouw in dat jaar worden verlaagd.

Voor de deelnemers aan de Hagemeyer Regeling wordt door de aangesloten ondernemingen de kostendeckende premie betaald. De kostendeckende premie wordt berekend conform de wettelijke eisen en bestaat uit de premie die actuariael nodig is voor de opbouw van de pensioenverplichtingen in dat jaar, vermeerderd met een opslag die nodig is voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen en met een opslag die nodig is om de uitvoeringskosten van het pensioenfonds te kunnen dekken. De premie wordt berekend met behulp van de jaarlijks door De Nederlandsche Bank per 31 december voorafgaand aan het betreffende jaar vastgestelde rentetermijnstructuur. De deelnemer is geen eigen bijdrage verschuldigd, tenzij uitdrukkelijk met de aangesloten onderneming anders is overeengekomen.

In de uitvoeringsovereenkomsten worden verder afspraken gemaakt omtrent de volgende zaken:

- betalingsverplichtingen en betalingsvoorbehoud van de werkgever;
- informatieverstrekking door de werkgever;
- opstellen en wijzigen van de pensioenreglementen.

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Sagittarius te Bussum is aan Milliman Pensioenen vof de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2016.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Sagittarius, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Dit geldt tevens voor andere actuarissen en deskundigen die werkzaam zijn bij Milliman Pensioenen v.o.f.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op 0,5% van de pensioenvoorziening eind 2016. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 84.750,- te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 132; het pensioenfonds beschikt niet over het vereist eigen vermogen.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen. Deze situatie bestaat nu voor het eerste jaareinde.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Sagittarius is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Sagittarius is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amsterdam, 22 mei 2017

drs. R.K. Sagoenie AAG

verbonden aan Milliman Pensioenen v.o.f.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Sagittarius

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2016

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2016 van Stichting Pensioenfonds Sagittarius te Bussum gecontroleerd.

WIJ CONTROLEERDEN	ONS OORDEEL
De jaarrekening bestaande uit: 1. de balans per 31 december 2016; 2. de staat van baten en lasten over 2016; en 3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.	Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Sagittarius op 31 december 2016 en van het saldo van baten en lasten over 2016 in overeenstemming met titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Sagittarius zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 1,8 miljoen. De materialiteit is gebaseerd op 0,5% van het pensioenvermogen, zijnde het totaal van de technische voorzieningen en reserves. Het pensioenvermogen en de dekkinggraad van de stichting en de mogelijkheid om aan de verplichtingen naar haar deelnemers te voldoen, zijn belangrijke indicatoren voor de gebruikers van de jaarrekening. Derhalve hebben wij de materialiteit bepaald op basis van het pensioenvermogen. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met het bestuur overeengekomen dat wij aan het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 90.000 rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

SCHATTINGEN IN DE WAARDERING VAN DE TECHNISCHE VOORZIENINGEN

De technische voorzieningen zijn een significante post op de balans van de stichting. De waardering van de technische voorziening komt tot stand op basis van een berekening van aanspraakgegevens van deelnemers en belangrijke schattingen.

De technische voorzieningen worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen, zoals de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur en de door het Actuarieel Genootschap (AG) gepubliceerde levensverwachtingen (tafels). Deze tafels worden gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de stichting. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de inschatting van de hoogte van de kostenopslag aandacht gehad in onze controle.

De waarderingsgrondslagen voor de technische voorzieningen zijn beschreven in het hoofdstuk “Grondslagen voor de waardering en resultaatbepaling”. In dit hoofdstuk is ook een andere toelichting opgenomen voor de schattingswijziging voor de levensverwachting.

ONZE CONTROLEAANPAK

Bij de controle van de technische voorzieningen hebben wij gebruik gemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaaris van de stichting. De certificerend actuaaris onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaaris heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaaris onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2016.

Wij hebben de waarderingsgrondslagen beoordeeld en de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2016 gecontroleerd. Hierbij hebben wij de redelijkheid van de aannames van het bestuur met betrekking tot de actuariële grondslagen beoordeeld en besproken met de certificerend actuaaris.

De stichting heeft het vermogensbeheer uitbesteed aan een derde partij. Het bestuur blijft conform wetgeving eindverantwoordelijk voor de gehele dienstverleningsketen.

De jaarrekening van de stichting is mede gebaseerd op de informatie ontvangen van deze derde partij.

De stichting heeft op pagina 5 van het jaarverslag toegelicht dat zij haar vermogensbeheer heeft uitbesteed.

Voor zover relevant voor onze controle van de jaarrekening, hebben wij de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de vermogensbeheerder en custodian beoordeeld op basis van de ontvangen ISAE-3402 of soortgelijke rapportage.

Ten slotte hebben wij gegevensgerichte werkzaamheden uitgevoerd, zoals cijferanalyses en deelwaarnemingen gericht op de uitkomsten van de relevante financiële informatiestromen.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens op pagina 44.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens op pagina 44 in overeenstemming met titel 9 Boek 2 BW.

C. Verklaring betreffende overige door wet-of regelgeving gestelde vereisten

Benoeming

Wij zijn door het bestuur benoemd als accountant van Stichting Pensioenfonds Sagittarius vanaf de controle van het boekjaar 2016 en zijn sinds die datum tot op heden de externe accountant.

D. Beschrijving van de verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Tilburg, 22 mei 2017

BDO Audit & Assurance B.V.

namens deze,

L.M. Jansen RA